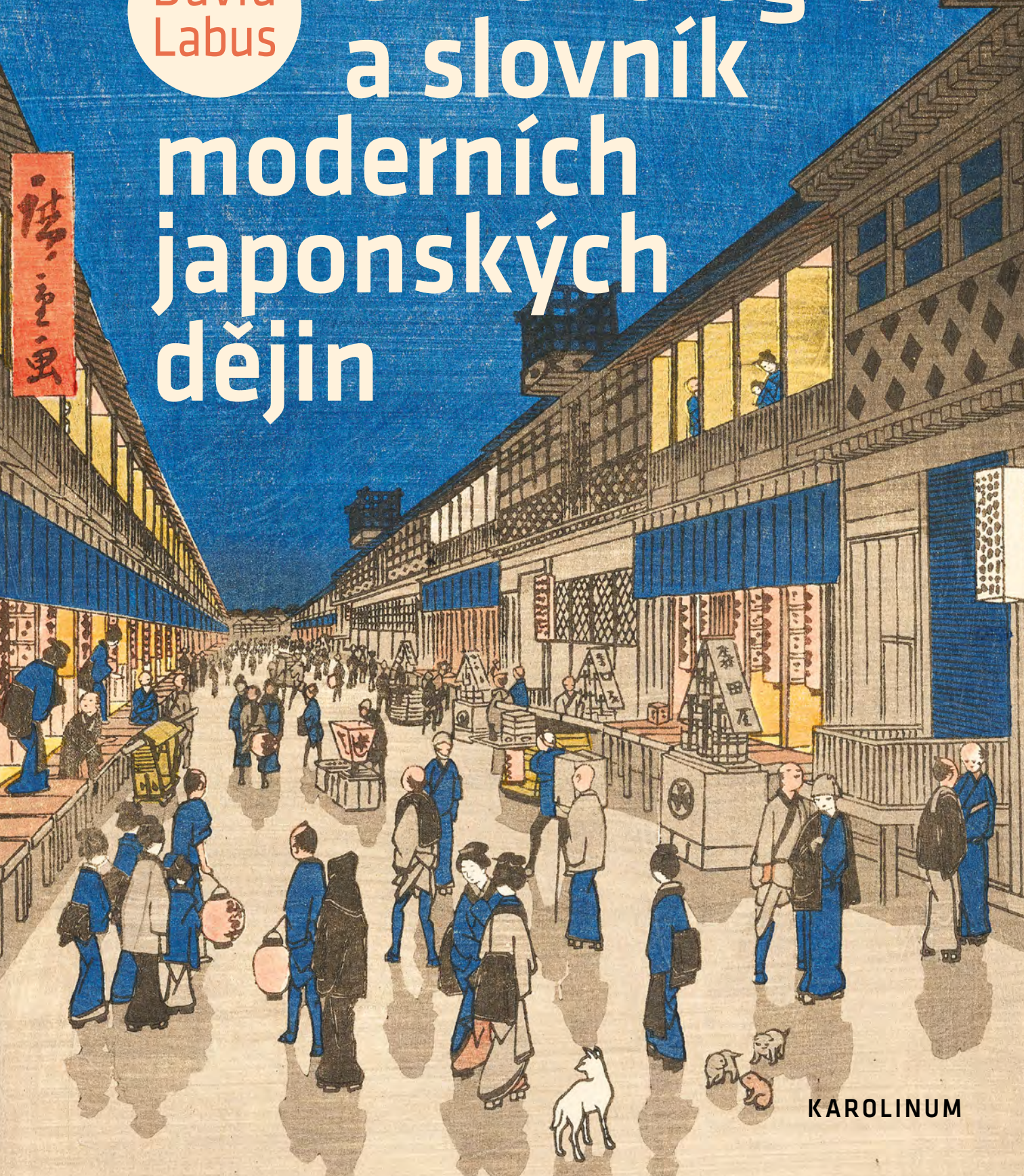

David
Labus

Chronologie a slovník moderních japonských dějin

KAROLINUM

Chronologie a slovník moderních japonských dějin

David Labus

Recenzovali

prof. Zdenka Švarcová, Dr.

doc. David Uher, Ph.D.

Kniha byla vydána s laskavou podporou Suntory Foundation.

Vydala Univerzita Karlova

Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz

Praha 2024

Redakce Veronika Ptáčková

Obálka, grafická úprava a sazba Nakladatelství Karolinum

První vydání

© David Labus, 2024

Cover photo © The Trustees of the British Museum, 2024

ISBN 978-80-246-5662-5

ISBN 978-80-246-5674-8 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

Obsah

Úvodem ■	7
Chronologie ■	15
Slovník ■	125
Přílohy ■	187
Rejstřík ■	193

Úvodem

Moderní dějiny Japonska představují jasně vymezené období. Na jedné straně začínají ostrým revolučním startem v podobě restaurace Meidži roku 1868, na druhé straně se stejně jasně uzavírají atomovou apokalypsou roku 1945. Vývoj Japonska po roce 1868 je jediným příběhem úspěšného převzetí západních politických a ekonomických modelů nezápadní civilizací, přesto nakonec skončil použitím nejničivějších zbraní, jaké kdy lidstvo vytvořilo.

Není divu, že toto téma již přes celé jedno století poutá pozornost profesionálních historiků, ale i ostatních badatelů, studentů a autorů. Dostupný je proto slušný počet monografií,¹ především v angličtině, protože to je skutečně globálně významný příběh.

Otázkou, jak přispět k hlubšímu poznání a pochopení moderního Japonska, jsme se před lety zabývali i na Ústavu asijských studií FF UK s kolegou doc. Janem Sýkorou a rozhodli se připravit maximálně užitečný referenční studijní materiál, jenž nepředstavuje monumentální syntézu, ale nabízí chronologický mikropohled na hlavní aspekty života moderní japonské společnosti a zvyšuje přitom úroveň práce s odbornými termíny.

Ambice koneckonců poji všechny zájemce o japonskou moderní historii, povzbuzované dostupností informací díky rychle postupující digitalizaci japonských archiválií a archivních dat, primárních pramenů i sekundární literatury. To je jistě třeba vítat, a to tím víc, čím hůře jsou data a fakta pro výzkum dostupná.²

Zlepšující se přístup k informacím má ale svoji cenu – jejich šíření s sebou nutně nese kolísající kvalitu zpracování. To samo o sobě před studenta i badatele staví nové úkoly – odlišovat podstatné informace od těch méně podstatných, správně hierarchizovat při volbě jejich využití a prezentovat je správně – ve správném znění, přepisu, ale i kontextu a podání. S tím nastupuje potřeba kvalitní referenční literatury. Proto si dovoluji předložit jak profesionálním historikům, tak i laickým zájemcům tento dvojitul – chronologii a slovník moderních japonských dějin. Jeho hlavním posláním je **podat přesné informace** (jak po obsahové, tak po formální stránce) **a navzájem je usouvztažnit** v rámci jednoho konzistentního celku.

Spojení slovníku s podrobnou a strukturovanou chronologií tohoto období nabízí jedinečné propojení pojmoslovného a encyklopedického přehledu s jistou faktickou kontinuitou v chronologii – byť pochopitelně ne tak plynulou, jako je běžný výklad. Hlavní důraz samozřejmě kladu na obecné historické události, dělené na vnitřní politiku a ekonomiku a zahraniční vývoj, avšak zejména chronologie kromě toho postihuje i důležité společenské a okrajově i kulturní události, což dílu, doufám, dodává obsahovou plasticitu.

Hlavní ambice díla tedy lze shrnout následovně:

1/ Za nejrelevantnější tituly považuji A. Gordon: *A Modern History of Japan*, dále J. McClain: *Japan. A Modern History*, jenž u jednotlivých kapitol uvádí i dílčí chronologie, a objemnou narativní publikaci M. Jansena: *The Making of Modern Japan*.

2/ Aníž bych chtěl jakkoli srovnávat se studiem ostatních kultur a civilizací, Japonsko má velmi bohaté a rozvinuté písemnictví a jeho grafémický systém je zároveň mimořádně obtížný. K tomu přistupuje značná dynamika vývoje jazyka, jež znamená rychle narůstající lexikální odlišnosti už při malé časové vzdálenosti (nepočítaje v to peripetie zdvořilostních rovin). To vše představuje nesnáze při práci s fakty, jež jsou v tomto smyslu podstatně hůře přístupné. Navzdory tomu lze Japonce označit za národ psavců, jejich dějiny jsou tedy poměrně bohaté na prameny.

- podpořit u studentů všech stupňů studia vědomí **nutnosti pracovat s kvalitní referenční literaturou**;
- uceleně a **přehledně podat přiměřeně velké množství informací**, které při soustředěném čtení skýtají plastický obraz o moderní době Japonska;
- v této souvislosti vhodným obohacením zápisu v latině o znaky nabídnout možnosti pro další studium daného pojmu či problematiky v japonštině; s postupující digitalizací japonských knihovnických fondů to představuje nemalý benefit pro japonsky mluvící uživatele;
- pomoci odborné i širší veřejnosti zásadně **standardizovat a ujednotit použití odborných pojmů**; v tomto kontextu má dílo normotvorné ambice, hodné postavení univerzitního pracoviště;
- díky práci s prestižní japonskou referenční literaturou **garantovat věcnou správnost**.

Práce sestává ze tří úzce provázaných částí. Objemově dominantní je chronologie. Požadavek přehlednosti vytváří tlak na stručnost, proto jsou hvězdičkou označené pojmy a jména podrobněji vysvětleny ve slovníku. Pro co nejsnazší hledání jsem připojil i společný, pokud možno vyčerpávající rejstřík, jenž nabízí plnou, tj. obojazyčnou podobu zápisu hesla či pojmu. Na závěr jsem ještě zařadil přehledy jednotlivých kabinetů, držitelů prestižních funkcí ad.

Především v chronologii, ale i v ostatních částech bylo nutné optimalizovat použití japonských, resp. čínských znaků jako v češtině cizorodého grafémického systému. Jedná se o komplikovanou otázku. Ne tolik proto, že jejich zvládnutí a následné udržení v paměti jsou skutečně nesnadné, ale spíše z hlediska latinky: na jedné straně jistě zpřesňují poznání i pochopení tím, že umožňují přesně identifikovat daný termín v domácí, tj. japonské literatuře, na druhé straně však mohou působit nadbytečně a rušivě tam, kde není třeba další specifikace, zejména u pojmů všeobecně známých. Konkrétní potíž pak spočívá v tom, že ona hranice „obecné“ znalosti a potřeby identifikace značně variuje. Vždy tedy záleží na tom, jak moc zasvěcenému publiku autor své dílo věnuje a jak odhadne jeho interpretační schopnosti.

Obecně lze konstatovat, že současná západní odborná literatura znaky rozhodně neplýtvá. I já jsem se po prvotní snaze o vyčerpávající informaci přiklonil spíše ke grafémicky skromnější variantě, zejména tam, kde si japanolog dokáže znaky domyslet a nejapanologovi pověstný „rozsypaný čaj“ nic neřekne. V celé publikaci je použito přesné, pohodlné a praktické české transkripce.

Aby bylo možné podat co nejúplnější a zároveň ještě čtenářsky zvládnutelné množství událostí, zahrnuje práce oblasti politiky, ekonomiky, společnosti, omezeně vědy a vzdělání; snažil jsem se postihnout i nejvýznamnější události z oblasti literatury a výtvarného umění.

Události jsou zpravidla rozděleny do tří rubrik: (1) Vnitřní politika a vnitřní ekonomika, (2) Zahraniční politika a zahraniční ekonomika a (3) Společnost a kultura.

Od zisku prvních kolonií v roce 1895 (Taiwan) zavádím novou kategorii „Kolonie“, kterou přiřazuji do oblasti Zahraniční politika a zahraniční ekonomika. Přísně vzato by hesla týkající se Taiwanu, Kwantungu či Sachalinu měla být zařazena do rubriky „domácí“, v praxi by to ale působilo spíše zmatky, protože charakter málokteré události byl čistě domácí ve smyslu „v rámci císařství“.

V tomto kontextu představuje specifický problém Korea od momentu anexe v roce 1910. Jako samostatný stát přestala existovat, zároveň ale obyvatelstvo kladlo tuhý odpor, a hlavně Japonci nepředpokládali úplnou a konečnou asimilaci korejského obyvatelstva, ani například neplánovali na Korejce plně uplatnit některé benefity své Ústavy nebo jiných zákonů, garantujících určitá práva. Proto se snažím citlivě rozlišovat: zjevně administrativní události týkající se Koreje řadím do rubriky „domácí“, avšak např. hnutí 1. března 1919 uvádím v rubrice zahraničněpolitické, protože by bylo absurdní pokládat je za domácí

politickou událost. Z toho plyne, že zařazení některých hesel týkajících se Koreje do domácí rubriky na-prosto neznamená schvalování anexe.

Pro krátké období 1853–1868 jsem zvolil mírně odlišné členění – Vnitřní a zahraniční politika a ekonomika, dále Společnost a kultura a Východní Asie. Je to dáno jiným společenským uspořádáním, a tím i odlišnou strukturou událostí, respektive stupněm výzrálosti tokugawské společnosti, u níž by kolonka „ekonomika“ mohla být zaplněna pouze útržkovitými údaji např. o fiskální politice šógunátu nebo zprávami o vývoji na burze v ósacké Dódžimě, případně zmínkou o více či méně úspěšných reformách toho kterého knížectví.

V oddílu Společnost a kultura je kultura zastoupena o něco slaběji, protože do „Společnosti“ jsem přeřadil některá hesla, na něž nezbyl prostor v „Politice“. Z toho vyplývá, že kultuře zůstává chronologie něco dlužna, avšak kritérium významnosti a propojenosti událostí bylo neúprosné a selekce nezbytná.

Tvorba hesel slovníku vycházela z odlišných kritérií. S kolegou Sýkorou jsme vytyčili následující základní okruhy: Události, osobnosti, instituce a později přidali pojmy a názvy (pro postižení abstraktnějších položek, jako např. doložka nejvyšších výhod, nerovnoprávné smlouvy ad.). Několik málo hesel je souhrnné obecné povahy – např. odborové hnutí, nacionalismus. V textu chronologie se odkaz na ně nevyskytuje, avšak předpokládám, že čtenáře při práci s publikací napadne zjistit, zda není zařazeno. Tato hesla mají čtenáři pomoci zorientovat se v mnohdy komplikovaném názvosloví anebo častých změnách názvů různých spolků, stran, organizací, hnutí atd.

Na závěr díla je zařazen souhrnný rejstřík, který nabízí možnost hledat hesla v nejširším systemizovaném záběru. V zásadě má přednost česky psaná podoba hesla, v menšině případů naopak japonská.

Jelikož předkládám dílo především k obecným dějinám, primárním, avšak nikterak mechanicky uplatňovaným kritériem zařazení je zmínka o události v některé z výše zmíněných nejrozšířenějších monografií o moderních dějinách Japonska. Chronologie je v zásadě podrobnější než zmíněné monografie, vychází ze všeobecné podrobné Souborné chronologie moderních japonských dějin (*Kindai nihon sógó nenpjó*). Souběžně s ní jsem pracoval i s obecnějšími chronologiemi, abych zajistil, že nebude opominuto žádné podstatné heslo. Na druhé straně jsem sáhl i po speciálních titulech, jako je např. Sbírka odborných pojmů v japonských dějinách (*Nihonši jógošú*). Ta byla sestavena přímo za účelem hierarchizování jednotlivých historických pojmů z hlediska jejich výskytu. Jednotlivá hesla – mnohdy se zanořenými položkami – jsou v ní označena číslicí od 1 do 19 podle toho, jak často se vyskytují v 19 nejpoužívanějších učebnicích dějepisu pro vyšší střední školy. Neznamená to samozřejmě automatické přebírání tohoto hodnocení, ale posloužilo mi jako užitečná referenční informace při rozhodování o zařazení či nezařazení daného hesla.

Některá hesla, jako například výzva studentům Tokijské univerzity ze září 1881 ke studiu němčiny, se jeví jako méně významná, avšak jejich role se projeví v širším dobovém kontextu. V tomto případě šlo o jeden z projevů obecného příklonu vlády k pruským modelům při budování institucí na úkor institucí např. britských. Význam jiných hesel, např. Jošinova diskuse s radikály v listopadu 1918, je na první pohled zřejmější – zde se jednalo o událost s nepřehlédnutelným dopadem na tehdejší intelektuální kruhy, což napovídají okolní hesla o zakládání různých spolků. Naopak zmínka o zavedení vysoce výkonné Francisovy turbíny (rok 1916) se může zdát samoučelná, ale naznačují tím rozmach hydroenergetiky a návazně rozvoj strojírenství či dalších oborů. Bystrý čtenář si pak snadněji domyslí návaznost městské elektrifikace a šíření prvních elektrospotřebičů.

Ve vzácných případech se čtenář může setkat s nejednotností či nepřesností v dataci. Například zdrojové chronologie se shodují, že 22. září roku 1899 byla v prefektuře Iwate zřízena astronomická observatoř,

fakticky fungovat však začala až od prosince daného roku. V odborné literatuře se pak lze setkat s rozdílnými údaji, neboť záleží na tom, který z administrativních kroků si autor textu vybere jako pro danou událost rozhodující.

Institucionálně náročné je válečné období se svým silně mobilizačním étosem. Například 26. 5. 1937 vznikla při kabinetu Schvalovací komise pro otázky kultury a vzdělání, ovšem 10. prosince t. r. byla zrušena a zároveň nahrazena Schvalovací komisí pro vzdělání. Podstatná je tedy taktéž ona informace k 10. 12., upozornění řeším stručným vysvětlujícím komentářem v závorce.

Někdy nebylo snadné rozhodnout, zda dané heslo zařadit do domácí, či zahraniční rubriky, například v případě Ligy za rovnoprávné smlouvy z r. 1890. Na první pohled se může zdát, že patří do domácí politiky, ale z hlediska sledování geneze a vývoje daného tématu jsem heslo zařadil do politiky zahraniční.

Názvy institucí se snažím uvádět spíše v českém přepisu, pokud v daném případě neexistuje jiný úzus. Například volím raději banka Micui než Mitsui.

Japonská historiografie tradičně nepoužívala lineární dataci západního typu, tedy časovou osu s počátečním bodem. Plynutí času členila do ér (*nengó* 年号). Pravidla pro jejich vyhlášení byla rozličná a závisela na vůli císaře. Za vlády jednoho císaře mohlo uplynout i několik ér. S příchodem moderny, tedy nástupem císaře Meidžiho na trůn a následným přijetím západního gregoriánského kalendáře (1873), éry nezmizely, avšak bylo přijato pravidlo, že během vlády jednoho císaře bude trvat jedna éra. Vláda císaře Šówy například trvala 64 let, rok 1945 byl 20. rokem éry Šówa, několik dní roku 1989 plynul 64. rok éry Šówa (císař zemřel 7. 1. 1989). Z toho vyplývá, že při střídání ér docházelo logicky k tomu, že pro jeden rok v gregoriánském kalendáři mohou platit dva údaje: např. rok 1912 byl do skonu císaře Meidžiho 29. července 45. rokem éry Meidži a následující 30. červenec se stal 1. dnem éry Taišó.

Drtivá většina hesel má dvousložkovou dataci, tj. formát „měsíc.den“. Například „3.4“ znamená 4. březen. Výjimečně uvádím i dataci trojsložkovou, zejména v raných letech, kde do hry vstupuje tradiční tokugawská datace, někdy shodou okolností spadající do předchozího roku (západní solární kalendář se totiž o cca měsíc předcházel). Zde volím formát „den.měsíc.rok“, neboť je to v češtině velmi silná kulturní zvyklost. V principu se lze s těmito datačními výjimkami setkat v mezidobí 1853–1872, kdy Ministerstvo školství 3. prosince 1872 provedlo reformu kalendáře. Typickou zvláštností je v této souvislosti vkladný (interkalární) měsíc, který se zpravidla jednou za tři roky vkládal do kalendářního roku, aby kompenzoval odchylku³ „občanského“, tj. kulturního kalendáře od kalendáře astronomického.

Pouhá číslice v tučném fontu znamená daný měsíc jako celek, kdy například došlo k šíření nějakého díla a není možná přesná datace. Pokud se vzácně vyskytnou dvě nesouvisející hesla-události ve stejný den, dostane každé heslo svou vlastní dataci – ta se tedy bude opakovat.

Upozorňuji, že z těchto důvodů se čtenář může v literatuře setkat s odlišnou datací, což je způsobeno převzetím alternativního způsobu datace, aniž by na to (zpravidla západní ne-japanologický) autor upozornil. Zcela výjimečně u několika vybraných událostí uvádím obě datace, v závorce vždy tradiční japonskou.

Při první zmínce uvádím alespoň částečně bližší identifikaci dotyčné osoby, např. „franc. vyslanec L. Roches“, dále už pouze „L. Roches“, a to bez ohledu na časovou vzdálenost mezi prvním a dalším výskytem.

3/ Jelikož základní jednotkou byl lunární měsíc, který trval 29,5 dne, docházelo ročně ke značnému zpoždění oproti solárnímu kalendáři – o více než 11 dnů. Proto kompenzace vkladným měsícem, ani ta však podstatu problému neřešila.

Pro odlišení a zvýraznění používám kurzivu, v principu pro názvy novin, méně známé odborné termíny či pojmy a pro důležitá intelektuální díla. Kurzivu naopak nepoužívám pro názvy zákonů, ač jsou zastoupeny poměrně často.

Značně komplikovaná je otázka použití češtiny či romanizované japonštiny při uvádění institucí nebo některých méně známých pojmů. Obecné pravidlo neexistuje, věcné rejstříky odborné literatury uvádějí pragmaticky někdy původní název v japonštině přepsaný do latinky, jindy jej přeloží. Prakticky nelze postupovat jinak než tímto hybridním způsobem. V chronologii, která přináší daný pojem v jeho kontextu, volím u relativně okrajových názvů spíše překlad do češtiny (japonský název je doplněn, pokud to neznamena velké navýšení rozsahu). Po slovníku ovšem čtenář často sáhne v situaci, kdy hledá pojem, jenž nutně nemusí pocházet z chronologie. V takovém případě je třeba předpokládat, že výchozí varianta může být jak česká, tak japonská. Obecně se snažím podchytit obě jazykové varianty, avšak častěji se výklad objevuje pod českým heslem a japonské na ně odkazuje.

Tam, kde se původem druhová složka pojmenování stala pevnou součástí složky propriální (např. Hnutí 1. března – San'ichi undó, 三一運動), píšu počáteční velké písmeno, jinak volím písmeno malé (např. hnutí Za civilizaci a osvětu – bunmei kaika, 文明開化).

Čtenář si jistě všimne nejednotnosti v překladu pojmu *džiken* – incident, událost, zpravidla neblahá. Překládám jej rozličně, jako „incident“, „povstání“, „puč“ nebo „skandál“. Potíž je v bezbřeze širokém záběru daného pojmu v japonštině. Ochotně se dokonce pojí i s číslovkami – viz „Únorový puč“, v japonštině doslova „Incident dva dvacet šest“ neboli „Incident 26. února“.

Tyto nejednotnosti se snažím kompenzovat připojením rejstříku, kde je pojem vždy dohledatelný přes některou z jazykových verzí, případně s použitím křížových odkazů, které vedou intuitivně k danému heslu pomocí místního nebo druhového jména (incident, povstání apod.). V případě zvláště nepřehledného odborového hnutí jsem zpracoval ve slovníku dané heslo se zdůrazněním důležitých pojmů a názvů.

Přepis čínských či korejských místních názvů a osobních jmen jsem konzultoval s kolegy sinology a koreanisty a v zájmu jednoty a srozumitelnosti jsem důsledně používal českou transkripci, jakkoli je pinyin světově rozšířen.

U slovníkových hesel bylo mnohem snazší dodržet jednotnou formu. U japonských osobních jmen vždy předchází rodové jméno jménu osobnímu, následuje znakový zápis. U „západních“ osobností je pořadí stejné, jen je příjmení odděleno čárkou. Následují data a místa narození a úmrtí, pokud možno obě ve formátu DD.MM.RRRR. Po stručné základní charakteristice osobnosti – např. japonský politik – následují hlavní biografická data, zejména nejvýznamnější zastávané funkce, případně díla. Pokud dílo existuje v českém překladu, uvádím na prvním místě český název a název originálu je v závorce. Jestliže dílo do češtiny přeloženo není – což je většina případů –, pak stojí na prvním místě originální název a v závorce je pracovní český překlad.

U událostí, institucí, dokumentů a smluv uvádím název v originále, pokud je obecně zažitý a běžně se nepřekládá (například *genró*, *kokutai*). Pokud se zpravidla překládá, následuje český překlad. Jestliže překlad není vžitý, doplňuji vlastní. Záhlaví hesla vždy obsahuje i zápis znakovým písmem. Následuje základní stručná charakteristika, popis události, instituce nebo smlouvy a vyzdvižení jejího významu pro danou zemi či země nebo region. Ve zcela ojedinělém případě hesla „Dvacet jedna požadavků“ (z roku 1915) používám slovní variantu, nikoli číslovky.

Rejstřík obsahuje přibližně 1800 položek. Podoba hesel se řídí pragmatickým hlediskem, tj. uvádím nejpravděpodobnější variantu zápisu, pod níž bude student dané heslo intuitivně hledat. U hesel uvádím

nejen rok prvního výskytu, ale i další roky, v nichž došlo k jakékoli události se vztahem k danému pojmu. Jak už bylo řečeno, má rejstřík dvě funkce – zvyšuje přehlednost a užitečnost chronologie a vytváří předpoklad pro další studium pojmu tím, že uvádí jeho podobu ve znacích. Zařadil jsem i obecnější hesla typu „atletika, počátky“, abych usnadnil práci s chronologií co nejširšímu okruhu zájemců.

Příručku doplňují tabulky. Zařadil jsem přehled kabinetů, dále seznam všech genró, lordů strážců pečeti, generálních guvernérů v Koreji, Kwantungu a na Taiwanu a předsedů Tajné rady.

Literatura

Japonské referenční práce

日本史年表・地図、児玉幸多編、吉川弘文館、1995、2018年24版
新版、日本史年表、歴史学研究会編、岩波書店、1984、1988年7版
日本文化総合年表、岩波書店、kolektiv、1989
近代日本総合年表、岩波書店、1968
日本史用語集、全国歴史教育研究協議会編、山川出版社、1991
日本史要覧、日本史広辞典編集委員会、山川出版社、2000

Anglická literatura

The Cambridge History of Japan, ed. J. W. Hall et al., I–VI, Cambridge – New York: Cambridge University Press 1988–1999.
Beasley, W. G.: *The Modern History of Japan*, New York: Praeger 1974
Giffard, S.: *Japan. Among the Powers, 1890–1990*, New Haven (CT): Yale University Press 1994
Gordon, A.: *A Modern History of Japan. From Tokugawa Times to the Present*, New York: Oxford University Press 2003
Jansen, M. B.: *The Making of Modern Japan*, Cambridge (MA): Belknap Press of Harvard University Press 2000
McClain, J. L.: *Japan. A Modern History*, New York: W. W. Norton 2002
Totman, C.: *A History of Japan*, Malden (MA): Blackwell 2000
Tsutsui, W.: *A Companion to Japanese History*, Malden (MA): Blackwell 2007

Česká literatura

Bix, H. P.: *Hirohito a vznik moderního Japonska*, Praha: BB Art 2002
Reischauer, E. O. – Craig, A.: *Dějiny Japonska*, Praha: NLN 2000
Winkelhöferová, V.: *Dějiny odívání. Japonsko*, Praha: NLN 1999

Internetové zdroje

<https://www.britannica.com>
<https://kotobank.jp>
<https://ja.wikipedia.org/wiki>
<https://www.jacar.go.jp/glossary>
<https://www.digital.archives.go.jp/DAS/meta>
<https://shashi.shibusawa.or.jp>
<https://ndlonline.ndl.go.jp>
<https://www.japanese-wiki-corpus.org>

Poděkování

Ač tato kniha není dílem kolektivu autorů, což by bylo vzhledem k rozsahu přirozené, je autor zavázán díky na mnoha stranách. Zdaleka největší vděk patří kolegovi doc. Janu Sýkorovi, s nímž jsme strávili dlouhé hodiny diskusemi nad koncepcí publikace. Pomohl mi ujasnit si členění chronologie i slovníku, promýšleli jsme rozsah událostí i obecnějších pojmů, strukturu hesla ve slovníku a mnohé další technické záležitosti.

S kontrolou transkripce mi byli ochotně nápomocni kolegové doc. Jakub Maršálek (čínština) a kolegyně doc. Miriam Löwensteinová (korejština). Oběma jim patří hluboký dík.

Chronologie

1853

1945

■ Vnitřní a zahraniční politika a ekonomika

5.26 americký komodor M. C. *Perry přistál se 4 válečnými lodmi v Naze, 6.14 odplul s 2 plavidly na obhlídku souostrovní Ogasawara, 7.2 zamířil z Nahy do Uragy **7.8** Perry zakotvil se 4 plavidly před Uragou, hluboko v Edském zálivu **7.14** se vylodil v Kurihamě, kde předal šógunátním úředníkům pověřeným stykem s cizinci poselství amer. prezidenta Fillmora **7.17** odplul do Nahy s tím, že příští rok si přijede pro odpověď' **7.20** šógunát seznámil s obsahem poselství dvůr **8.5** hlava šógunátu Abe Masahiro rozeslal knížatům (8.7 i vysokým úředníkům šógunátu) dotazník se žádostí o reakci na amer. poselství **8.22** do *Nagasaki vplul se 4 plavidly ruský admirál E. *Putiatin, bez hmatatelného výsledku odplul v září **9.26** počátek výstavby pobřežního opevnění v Šinagawě v Edském zálivu (dokončeno 1854/7) **10.1** kníže Šimazu Nariakira požádal šógunát o povolení stavět válečná plavidla, nákup zbraní a vojenské literatury, šógunát povolil pouze stavbu plavidel **10.17** šógunát zrušil zákaz stavby větších plavidel ze 17. století, zároveň u Holanďanů objednal válečné lodě, vojenskou literaturu a děla **11.23** Tokugawa Iesada jmenován novým šógunem **11.6** šógunát si na obchodnících a bohatých sedlácích v okolí Eda vynutil finanční půjčku **11.14** šógunát přikázal některým knížatům bránit strategicky důležité úseky pobřeží v zálivu Sagami, pobřeží Edského zálivu a poloostrov Awa **11** Šimazu Nariakira navrhl šógunátu vyhlásit sluneční kotouč s paprsky jako státní znak **12.1** šógunát vyhlásil bojovnou linii přímět Američany (Perryho) k odplutí, zároveň vydal příkazy k obraně pobřeží

■ Společnost a kultura

3.11 velké zemětřesení v oblasti Kantó **7** část obyvatel z jižního okolí Eda po zvěstech o příjezdu cizích lodí prchá z domovů, nárůst držby zbraní mezi obyvatelstvem **7.27** zemřel šógun Iejojši (61) **9.8** šógunát propustil z vězení Takašimu Šúhana, průkopníka ve studiu západního vojenství **12** šógunát započal stavbu loděnic v Uraze **12.26** Hajaši Fukusai dokončil kompilaci 345 svazků díla *Přehled mořeplavby* (Cúkó ičiran), reprezentativní sbírky záznamů o stycích se zahraničím v letech 1566–1825

■ **Tohoto roku** četné reakce neokonfuciánských aj. učenců na Perryho příjezd, od obrany izolace země po apel na nutnost izolaci ukončit; Murata Sadžúró vydal pojednání o použití sextantu (Rokubun enki rjóči tebigigusa); celkem 225 knížat přiznalo, že dohromady vlastní 1657 velkých děl

■ Východní Asie

3.20 vojska Tchaj-pchingů obsadila Nanking **5.13** počátek porážky Tchaj-pchingů **10.4** osmanské Turecko vyhlašuje válku Rusku

■ Vnitřní a zahraniční politika a ekonomika

1.3 *Putiatin se vrátil do *Nagasaki se 4 lodmi a dosáhl ústní dohody se zástupci šógunátu o vymezení hranic a navázání mírového obchodu **2.13** *Perry se se 7 válečnými plavidly vrátil do Edského zálivu **3.31** (3.3) podepsána ***Japonsko-americká smlouva o míru a přátelství** (také tzv. Kanagawská smlouva), hlavním výsledkem otevření přístavů Šimoda a Hakodate (1855 vyměněny v Šimodě ratifikační listiny) **5.26** Tokugawa Nariaki na protest proti podpisu Kanagawské smlouvy odstoupil z postu rady pro námořní obranu **6.20** v Šimodě podepsán 13člankový dodatek k Jap.-americké smlouvě, tzv. Šimodská dohoda (upřesňoval datum otevření Šimody) **5–6** časté příjezdy ruských válečných lodí k severnímu pobřeží ostrova Ezo **7.11** Perry uzavřel v Naze s královstvím Rjúkjú Smlouvu o přátelství **8.2** šógunát vyhlásil vlajku se slunečním kotoučem a paprsky za výsostný státní znak pro jap. lodě **10.14** britský admirál Stirling (velitel britské východoindické flotily) dosáhl v Nagasaki podpisu Jap.-britské smlouvy o míru a přátelství, která prohlásila Nagasaki a Hakodate za otevřené přístavy (ratif. v září 1855) **10.23** šógunát

otevřel Šimodu a Hakodate pro vjezd nizozemských lodí, ovšem obchod nadále povolen pouze v Nagasaki **11.8** příjezd ruského admirála Putiatina do Ósaky a Šimody **11.28** císař *Kómei vyzval 7 předních šintoistických svatých a 7 buddhistických chrámů k obřadům za zamezení příjezdů cizích plavidel (důležitý krok ke vstupu dvora na domácí polit. scénu)

■ Společnost a kultura

1.3 šógunát rozhodl o vybudování loděnice západního typu v Išikawadžimě u ústí Sumidy (Edo), vybuďovalo ji kníže Mito. 1856 ji převzal šógunát **3.1** šógunát zakázal shromažďování a zvědavé okukování kotvících amerických válečných plavidel **4.24** Jošida Šóin se pokusil tajně nalodit na Perryho loď, ale byl odmítnut a poté uvězněn šógunátem **5.2** požár v Kjótu podlehl i císařský palác, později šógunát přinutil obchodníky k půjčce na jeho opravu (a obranu pobřeží) **5** v Edu se objevily první západní stoly ve veřejném hostinci **6.5** v loděnici v Uraze postavena první jap. plachetnice záp. typu (délka 40 m) **7.9** oblast Kinki zasáhlo velké zemětřesení **9** do Nagasaki připlula nizoz. loď Soembing (pozdější známá Kanrin maru) jako první cvičná válečná plachetnice pro šógunát **12.23** další silné zemětřesení zasáhlo oblast kolem Izu, přerušena doprava na ústřední dopravní tepně Tókaidó, Šimodu zasáhla vlna cunami, loď Diana admirála Putiatina poškozena, později se při přesunu potopila, šógunát mu však dovolil postavit si novou

■ **Tohoto roku** na mnoha místech propukaly městské bouře (provincie Kazusa, Hitači, Ečigo, Mino aj.); významně vzrostl dovoz děl a skokově přibýlo překladů západní technické a vědecké literatury (o elektřině, chirurgii, fotografování, metalurgii, námořní navigaci ad.)

■ Východní Asie

3.28 počátek krymské války (do 1856) **5.9** Šanghaj se stává pro všechny (západní mocnosti) tzv. otevřeným přístavem, 7.12 v Šanghaji vznikl systém otevřených přístavů, kdy V. Británie, USA a Francie stanovovaly výši cel (trval do 20. století)

1855

■ Vnitřní a zahraniční politika a ekonomika

2.7 v Šimodě podepsána *Japonsko-ruská smlouva o míru a přátelství (ratifikována 1856) **2.9** na podnět šógunátu vydává císař příkaz, aby se bronzové zvony určených buddh. klášterů přetavily na kanóny (pro odpor mnichů ale ne-realizováno) **4.8** šógunát převzal od rodu Macumae téměř celý ostrov Ezo (*Hokkaidó) do přímé správy (s výjimkou okolí rodového hradu) **5.8** admirál Putiatin odplul z Tody na poloostrově Izu na nové lodi **7.3** knížectví Macumae na příkaz šógunátu vypálilo ruské stanoviště na severní straně Eza **8.11** šógunát nařídil vybraným knížatům a vazalům hatamoto studovat západní dělostřelectví **8.1** šógunát vydal rozhodnutí vyrábět menší děla západního typu (v Edu v Jušimě) **10.28** šógunát podrobněji informoval císařský dvůr o zahraniční situaci (obsahu smluv), dvůr se situací prakticky souhlasil **11.18** Hotta Masajoši, kníže ze Sakury, se stal faktickou hlavou šógunátu (předsedal Radě seniorů) **11.23** šógunát vydal povolení svým vazalům a lidu k osidlování (kolonizaci) Eza (Hokkaidó)

■ Společnost a kultura

1.19 šógunát na 6 místech v Edu vybuďoval vojenská cvičiště pro moderní dělostřelecký výcvik **2.14** velký požár v Nihonbaši (Edo) **5** Kawamoto Kómin začal sepisovat první hlubší a systematictější pojednání o fyzice (dokončeno 1858) **7.29** v Nagasaki otevřeno *Nagasacké námořní učiliště **8** Oda Bunzó, oficiální šógunátní překladatel, předvedl šógunu lesadovi pokusy s telegrafem a elektrickými bateriemi **10.5** šógunát oficiálně převzal plachetnici Soembing coby dar nizoz. krále (pozdější loď Kanrin maru) **11.11** velké zemětřesení v Edu, velké hmotné škody na stavbách, přes 7 000 obětí, šógunát např. kvůli tomu propustil tzv. lehké vězně, nařídil odložit splácení půjček

■ **Tohoto roku** kníž. Kagošima (*Sacuma) dokázalo vyrobit kolesový parník (délka 16 m, šířka 3 m), první použití parního stroje v Jap. (15 koňských sil); proběhla poslední spontánní masová pouť do svatyně v Ise; v Nagasaki a na Hiradu se pokusil o misionářské aktivity francouzský kněz Fouré, ale nevpuštěn na pevninu

1856

■ Vnitřní a zahraniční politika a ekonomika

1.30 v *Nagasaki uzavřena Japonsko-nizozemská smlouva o míru a přátelství **3.12** v Komabě v Edu šógunát provedl ukázkou západního vojenského výcviku **4.25** v Edu v Cukidži založen Úřad pro vojenský výcvik (tzv. Kóbušo) **8.10** ředitel nizozemské faktorie Donker Curtius oznámil příjezd britského poselstva a s tím nutnost uzavřít s mocnostmi obchodní smlouvy, šógunát na tento podnět zřizuje v říjnu t. r. pouze zvláštní post pro kontrolu zahran. obchodu **7.18** zahájeno budování pobřežních dělostřeleckých baterií u Ósaky **8.21** do Šimody dorazil americký konzul T. *Harris **10.6** kníže Macudaira Jošinaga z Fukui začal zajišťovat politickou podporu pro Tokugawu Jošinobua coby kandidáta na budoucího šóguna

■ Společnost a kultura

2.11 nedávno založený (srpen 1855) Úřad pro evropská studia (Jógakušo) přejmenován na Úřad pro studium děl barbarů (*Banšo širabešo) **3.4** v pálací peci v Mitu poprvé pomocí koksu provedena tavba surového železa **7.27** šógunát nařizuje nahlásit všechny tituly západních knih v soukromém držení Úřadu pro studium děl barbarů **7** magistrát v Nagasaki na holandském tiskařském stroji tiskne holandské knihy **7** šógunát povoluje vydání kdysi zakázaného díla Hajaši Šiheie Rozprava o vojenství země uprostřed moří **8.25** v Edu a okolí velké a ničivé záplavy, škoda dosahovala dvojnásobku zemětřesení z r. 1855, šógunát se pokoušel regulovat prudce rostoucí ceny **10.16** správce *Nagasaki uvěznil tajné křesťany z Urakami **10** šógunát dostává petice kvůli vysílání studentů do Evropy (zejm. z Vojenského námořního učiliště)

■ Východní Asie

3.30 konec krymské války **10.8** incident s britskou lodí Arrow v Číně (dovážející tajně opium, její posádka zadržena), následkem je 2. opiová válka

1857

■ Vnitřní a zahraniční politika a ekonomika

2.24 ředitel nizozemské faktorie Curtius oznamuje správci *Nagasaki incident s lodí Arrow v Číně, varuje šógunát před odmítáním obchodu **5.4** šógunát v Úřadu pro vojenský výcvik v Cukidži zakládá Úřad pro vojenský námořní výcvik, výuku vedou absolventi kurzů z Nagasaki (*Nagasacké námořní učiliště) **6.17** s USA uzavřena Šimodská smlouva (rozšíření Kanagawské sml.) **7.31** knížectví Tosa nařídilo kvůli finančním potížím svým vazalům polovinu důchodu si vypůjčit **8** šógunát nařídil postavit u Nagasaki železářnu (dokončena 1861) **10.16** podepsána Jap.-nizozemská dodatečná smlouva, fakticky první obchodní smlouva **10.24** s *Putiatinem podepsána v Nagasaki Jap.-ruská dodatečná smlouva, povolující v Nagasaki a Hakodate obchodní výměnu **12.2** kníže Macudaira Jošinaga opět lobbuje v šógunátu za Tokugawu Jošinobua coby budoucího šóguna **12.7** *Harris v Edském hradu na audienci předává šógunovi přátelský dopis prezidenta Pierce, šógunát vzápětí obesílá vybraná knížata s překladem prezidentova dopisu a Harrisovy zprávy a dotazem na stanovisko **12.12** památná audience Harrise u seniora Hotty, kde Harris Hottu seznamoval s pravidly mezinárodního obchodu

■ Společnost a kultura

2.12 do Úřadu pro studium děl barbarů nastupují první žáci – zatím pouze potomci šógunátních vazalů **3.4** první pokusná plavba plachetnice Kanrin maru z Nagasaki do Eda, řízení japonskými kadety skončilo úspěchem (do Šinagawy doplula 3.26) **8.4** do Nagasaki dorazil druhý tým instruktorů, který vystřídal předchozí, brzy poté zahájil dr. Pompe, jeden z nových instruktorů, přednášky o západní medicíně **7.10** kníž. *Sacuma pokračuje v technologické modernizaci – kromě výroby železa v tavicích pecích se vyrábí sklo, keramika, provádí pokusy s minami; celkový počet dělníků v tamním prům. parku Džišúkan dosáhl 1 200 osob, kníže Šimazu Nariakira se nechává fotografovat, sám též fotografuje

■ **Tohoto roku** kvůli požadavkům cizích lodí se na Ezu rozvíjí těžba uhlí (těží ho vězni); knížectví Saga dokázalo vyrobit telegrafický přístroj; opět přibývá překladů západních přírodních věd: z různých oborů medicíny, zeměpisu, matematiky, také holandské překlady angl. gramatiky (souběžně na několika místech); založení/reforma 8 tzv. lenních škol (hankó); přeložen Robinson Crusoe (Jokojama Jošikijo)

■ Východní Asie

1.23 Francie ve Vietnamu požaduje ochranu katolických věřících **12.28** spojená anglo-franc. flotila útočí na Kanton

1858

■ Vnitřní a zahraniční politika a ekonomika

1.25 *Harris zahajuje vyjednávání o budoucí obchodní smlouvě se šógunátními zástupci (Inoue Kijonao a Iwase Tadanari), šógunát úmysl smlouvu uzavřít záhy oznamuje dvoru **3.23** Hotta Masajoši odcestoval do Kjóta získat souhlas dvora s připravovanou obchodní smlouvou s USA 5.3 císař vyjádřil nesouhlas **6.4** do mimořádné funkce vrchního seniora *tairó* v šógunátu jmenován *Ii Naosuke **6.6** šógunát seznámil knížata se zamítavým postojem dvora a táže se jich na názor **7.29** na palubě lodi Powhattan před Kanagawou podepisují s Harrisem Inoue Kijonao a Iwase Tadanari *Jap.-americkou smlouvu o přátelství a obchodě (ratif. 1860) **8.13** Tokugawa Nariaki aj. kritizují na Edském hrádku liho za podpis smlouvy, 8.14 Nariakimu aj. je nařízeno domácí vězení, jeho stoupenci také potrestáni **8.14** umírá bezdětný šógun Iesada **8.16** vznik funkce Rada pro zahraniční záležitosti (gaikoku bugjó), hlavní šógunátní funkce pro jednání s cizinci **8.18** šógunát podepisuje obdobnou obchodní smlouvu jako s USA také s Nizozemím, **8.19** s Ruskem, **8.26** s Velkou Británií a **10.9** s Francií, celkem tzv. 5 zahraničních smluv éry Ansei **8.29** Tokugawa Jošitomi jako budoucí šógun přijímá jméno Iemoči **9.14** císař dekretem vyjádřil nesouhlas se smlouvami **10.13** začíná zatýkání odpůrců vrchního seniora liho, počátek tzv. Čistky Ansei **11.28** uvěznění Hašimota Sanaie v Edu (popraven 10. 7. 1859) **11.30** Iemoči oficiálně jmenován šógunem

■ Společnost a kultura

4 kníž. Fukui pozvalo učence Jokoie Šónana k provedení administrativních lenních reforem **6.17** v Edu v Otamagaike založil Itó Genboku očkovačnické stanice **7.3** šógunát povoluje studium na Úřadu pro studium děl barbarů i nešógunátním vazalům; kníž. Mito úspěšně odlilo děla menší ráže (první úspěch tohoto druhu), technologie se poté šíří do dalších lén **7** v *Nagasaki propuká cholera, v září se šíří do Ósaky, Kjóta a Eda **7** léno Čóšú činí administ. kroky ke vstupu rolníků do chystaných ozbrojených oddílů **7.5** oficiální šógunátní lékaři smějí používat západní léčebné postupy **7.29** podpisem smlouvy s USA (viz odstavec výše) směli křesťanství soukromě vyznávat cizinci v Jap. **8.24** umírá Šimazu Nariakira (50), jeden z nevlivnějších knížat v zemi **10.12** umírá Andó Hirošige (61)

■ **Tohoto roku** neúroda v řadě lén (Ečigo, Kaga, Tanba, Seccu, Iwami, Sacuma) vyvolala rozsáhlé rolnické bouře; *The Illustrated London News* otiskly rozsáhlou reportáž o zvycích a kultuře Japonska

■ Vnitřní a zahraniční politika a ekonomika

1.8 v *Čošú uvězněn Jošida Šóin kvůli přípravě útoku na seniora (ródžú) Manabeho Akikacua **2.2** Manabemu v Kjótu předán faktický císařský souhlas s podpisem smluv z r. 1858 **2.15** šógunát povolil volné obchodování, stěhování a docházení za prací do otevřených přístavů Hakodate, *Nagasaki a Jokohamy **6.24** šógunát oznámil používání cizí měny spolu s domácí **6.28** šógunát prohlásil od 7. měsíce Jokohamu, Nagasaki a Hakodate za otevřené přístavy a oznámil, že zde povolí volný obchod s 5 mocnostmi, 7.21 dokonce určil směnný poměr (1 dolar = 3 stříbrné mince ičibugin) **7.6** království Rjúkjú podepsalo Smlouvu o míru a přátelství s Nizozemím **7.19** šógunát povolil v otevřených přístavech knížatům, vazalům hatamoto a některým dalším vazalům nákup zbraní od cizinců **8.25** dva ruští námořníci v Jokohamě zabiti radikálními patrioty (1. atentát na cizince v otevřených přístavech, zůstal nepotrestán) **9.9** šógunát vydal stříbrný ičibugin (minci) v hodnotě mexického dolaru **9.23** Tokugawovi Nariakimu vydán doživotní zákaz opustit léno, stoupenci Hitocubašiho (pozdější šógun *Keiki) mezi šógunátními úředníky také potrestáni **10.9** patriot Umeda Unpin (45) umírá v Edu ve vězení **10.22** šógunát omezil svou přímou správu ostrova Ezo, rozděluje oblasti, kterých se vzdal, mezi kníž. Aizu, Sendai, Akita, Morioka, Šónai, Hiromae a pověřil je obranou a kolonizací **11.1** Hašimoto Sanai (26) odsouzen k trestu smrti **11.18** šógunát oznámil USA a Francii odložení otevření Niigaty **11.21** popraven Jošida Šóin (30) **12.2** šógunát povolil placení daní v cizí měně **12.31** uzavřen přístav Šimoda **2.22** velký požár v Jamanote v Edu, shořelo mnoho knížecích rezidencí **3.13** uzavřeno *Nagasacké námoř. učiliště **4.25** zemřel herec Ičikawa Dandžúró VII. (69) **5.2** do Nagasaki z Číny přijel Američan Liggins, první misionář (Episkopální církve) po otevření země **6.17** do Nagasaki z USA dorazil Joseph Heco (Hamada Hikožó), pův. trosečník a budoucí tlumočnick na amer. konzulátě v Kanagawě **6.26** do Eda přijel britský generální konzul sir R. *Alcock (zůstal do 1862) **6.27** T. Harris povýšen na vyslance (USA) **7.1** šógunát zakázal v otevřených přístavech prodej určitých artiklů cizincům (mapy, úřední oděvy, úřední právní literatura, meče apod.) **7.4** šógunát vymezil cizineckou rezidenci (enklávu) v Kanagawě **8.4** P. F. von Siebold se vrátil do Nagasaki **8.4** šógunát se pokusil vyžadovat, aby všechny západní knihy, koupené v otevřených přístavech od cizinců, byly úředně hlášeny **9.6** do Eda dorazil franc. generální konzul Bellecourt, s ním Girard jako první misionář (v Edu) a kněz a tlumočnick mise **10.18** do Kanagawy dorazil slavný amer. misionář a lékař J. Hepburn **10** šógunát zakázal odlévat z mědi či železa buddh. sochy a předměty **10** šógunát povolil zaměstnávat příslušníky diskriminované vrstvy eta na svých přímých državách, měli být však odděleni od ostatních vrstev **11.7** do Nagasaki připlul amer. misionář G. Verbeck **10.17** požár hradeb Edského hradu **10-12** prudký růst cen hedvábí, potažmo růst cen brokátu Nišidžin a Kirjú **12** v Hakodate začíná působit misionář Cashon (i jako lékař)

■ **Tohoto roku** v Uraze postaveny suché doky na opravu lodí; příjezd brit. obchodníka T. Glovera do Nagasaki, jednoho z prvních záp. podnikatelů; počátek hlásání učení Konkókjó v Biččú (Okajama) rolníkem Kawade Bundžiróem; počátky činnosti pravoslavné církve při ruském konzulátu v Hakodate; dr. Pompe provedl s Macumotem Rjódžunem v Nagasaki pitvu; v cizinecké enklávě v Jokohamě stavba prvních kamenných budov

■ Vnitřní a zahraniční politika a ekonomika

2.4 odjezd části jap. poselstva na lodi Kanrin maru, řízené jap. důstojníky, do USA (3.18 přistála v San Francisku, 6.24 návrat) **2.9** odjezd hlavní části poselstva (hlavou Šinmi Masaoki), poselstvo bylo přijato prezidentem Buchananem, 5.23 výměna ratifikačních listin smlouvy z r. 1858 **2.26** v Jokohamě zabiti 2 členové nizozems. mise, 21. 9. 1861 šógunát poprvé zaplatil odškodné **3.24** zavražděn vrchní senior *Ii Naosuke (46) před branou Sakurada Edského hradu (tzv. incident před branou Sakurada) **5.9** šógunát nařídil používat pro vývoz 5 určených komodit (surové hedvábí, kimona, vosk, olej a obiloviny), pouze určené velkoobchodníky tonja v Edu (opatření proti podzásobení Eda) **5.16** šógunát oznámil amer., brit. a franc. vyslanectví zákaz vývozu výrobků z mědi a mosazi **5.27** fr. konzul de Bellecourt

povýšil na vyslance **6.29** šógunát se (kvůli odlišnému zahran. poměru cen zlata a stříbra) snažil omezit směnu domácí a cizí stříbrné měny na příslušníky diplomat. misí a posádky válečných plavidel **6.29** šógunátní místodržící v Kjótu Sakai Tadajoši fakticky zažádal u regenta Kudžó, aby u dvora prosadil zasnoubení princezny Kazunomiji se šógunem lemočim **8.3** v Edu podepsána Jap.-portugalská smlouva o přátelství a obchodu **9.7** samurajové z *Čóšú (Kido Takajoši a Macušima Gózó) a Mita uzavírají alianci (Heišinmaru) s cílem zrušit smlouvy s cizinci a zahájit proticizinecké akce **8.18** dvůr souhlasí se sňatkem princezny Kazunomiji se šógunem, ale podmiňuje jej přerušením diplomat. styků nebo „zahnáním barbarů“, fakticky tím posílil svou pozici **10.17** šógunát ruší domácí vězení odpůrců zavražděného lího Naosukeho (např. Tokugawy Keikiho, Macudairy Jošinagy aj.)

■ Společnost a kultura

8.6 šógunát povoluje nešógunátním vazalům námořní voj. výcvik **8.29** šógunát nařizuje očkovací stanici v Edu v Ši-tagaje očkovat obyvatele proti neštovicím **9.11** brit. vyslanec Alcock vystoupil na Fudži (1. výstup cizince) **9.22** na Úřadu pro studium děl barbarů faktické osamostatnění studia chemie **9.23** vazalové hatamoto vyzváni ke studiu cizích jazyků, později rozšířeno i na nešógunátní vazaly **9.29** umírá Tokugawa Nariaki (61) **10.7** na Úřadu pro studium děl barbarů zahájena anglická studia (přesněji čtení angličtiny)

■ **Tohoto roku** objem vývozu prudce vzrostl z 90 000 USD (1859) na 470 000 USD, později ale klesá na 370 000; od května se šíří epidemie spalniček; Jokohama se stává otevřeným přístavem, okamžitě se prudce rozvíjí; dokončena pevnost Gorjókaku u Hakodate, jako první postavená podle západních stavebních postupů; dovoz prvních šicích strojů; pomalé šíření západních zábav (tance, šermu, bowlingu, boxu); Úřad pro studium děl barbarů otevřel tzv. německá studia

1861

■ Vnitřní a zahraniční politika a ekonomika

1.15 zabit tlumočnick amer. mise Heusken, šógunát vyplatil odškodné 10 000 USD **1.24** v Edu podepsána Jap.-pruská smlouva o přátelství a obchodu **1.26** britský, franc. a nizozems. konzul se na protest proti atentátům na cizince stahují z Eda do Jokohamy (Harris zůstává), 30. 2. 1861 se vrací **3.13** ruská válečná loď Posadnik fakticky obsadila Cušimu ve snaze vytvořit zde základnu (cušimský incident) **5.2** šógun lemoči požádal záp. mocnosti o odložení otevření Eda a Ósaky jako měst a Hjóga (později Kóbe) a Niigaty jako přístavů o 7 let **7.5** první útok na dočasné sídlo britské mise v Edu v chrámu Tózendži mítskými samuraji (za zranění vyplaceno odškodné 1862) **8.14** Alcock oznamuje šógunátu úmysl vyslat na Cušimu válečné plavidlo a donutit Rusy odplout **8.16** šógunát se rozhodl soustředit sídla cizích misí do místa Gotenjama v Šinagawě (kde později postavil budovy) **8.28** britský adm. Hope s 2 plavidly dorazil na Cušimu, po výsledku Rusy donutil odplout (9.19 odplul Posadnik, 9.29 Opričnik, konec tzv. cušimského incidentu) **11.15** šógunátní budoucí posel do Evropy Takeučí Jasunori (viz níže) pověřen, aby se pokusil dohodnout 50. rovnoběžku jako hranici s Ruskem na Sachalinu **11.22** princezna Kazunomija se vydala na cestu z Kjóta do Eda, kam dorazila v půli prosince t. r. **10** známý šógunátní odborník na dělostřelectví Egawa Tan'an na Izu navrhuje organizovat (v Kantó) rolnické ozbrojené oddíly

■ **Tohoto roku** poklesl vývoz z 470 000 USD na 370 000 USD

■ Společnost a kultura

3.2 šógunát vybavuje některé křižovatky v Edu ukazateli pro orientaci cizinců **3.11** šógunát nařizuje 8 knížectvím v Kantó omezit výtržnickou potulku **4.14** zemřel malíř Utagawa Kunijoši (65) **5.7** v Nagasaki dokončena železnice (využívala parní stroj, pod technolog. vedením Nizozemců) **6.7** z Nagasaki vyplula do Šanghaje šógunátní loď Čitose maru (358 t), první pokus o zahraniční obchod od uzavření země v 17. stol. **6.22** v Nagasaki zal. list *The Nagasaki Shippinglist and Advertiser*, 1. noviny tištěné latinkou, vedl je Brit Hunsard, vycházely cca 3 měsíce. Hunsard po

přesídlení do Jokohamy vydával od 11.22 *The Japan Herald* (do 1915) **7.2** do Hakodate přijel pravoslavný otec Nikolai (vl. jménem I. D. Kasatkin) jako kněz ruského konzulátu **7.17** založení francouzských studií na Úřadu pro studium děl barbarů **7.26** šógunát povoluje obyvatelstvu stavbu velkých obchodních lodí i jejich nákup od cizinců a využití k domácímu obchodu **8.5** Micukuri Rinšó (16) nastupuje do Úřadu pro studium děl barbarů (počátek jeho dráhy) **8** šógunát povoluje nošení západního oděvu studentům Úřadu pro vojenský výcvik (a příležitostně i prostému lidu) **9.20** na přímmluvu lékaře Pompeho v Nagasaki vznikla první nemocnice západního typu (tzv. Jóseidžo) **9.29** šógunát v Jokohamě založil Anglickou školu (Eigakkó) a Ústav pro čínská studia (Kangakudžo) **10.22** v Úřadu pro studium děl barbarů zal. oddělení věd o výrobě **11.30** Očkovací stanice (1860) přejm. na Ústav pro západní lékařské vědy (Seijó igakušo), později na Ústav pro lékařské vědy (Igakušo), sloužil i pro výuku

1862

■ Vnitřní a zahraniční politika a ekonomika

1.3 vysoký úředník Mizuno Tadanori na lodi Kanrin maru prozkoumal souostr. Ogasawara, 1863 rozhodnuto o jeho připojení k Japonsku **1.22** šógunátní poselstvo odcestovalo na brits. válečné lodi do Evropy s cílem dojednat odložení otevření přístavů **2.13** při atentátu zraněn mitskými samuraji senior Andó Nobumasa (tzv. incident před bránou Sakašita, 4.11 Andó rezignoval) **3.11** sňatek šóguna lemočiho s princeznou Kazunomija v Edu **5.14** (de facto) kníže Šimazu Hisamicu (*Sacuma) s 1000 vojáky vstupuje do Kjóta, dvoru předkládá návrh reforem vztahů mezi lény a šógunátem, fakticky nátlak na šógunát **6.6** šógunátní poselstvo podepsalo v Londýně s ministrem zahraničí Russelem úmluvu o odložení otevření přístavů o 5 let (Londýnské memorandum), v srpnu podobné úmluvy s Nizozemím a Francií **7.6** vysoký dvořan Óhara Šigetomi tlumočí v Edu šógunátu císařský dekret, aby byli do vysokých funkcí dosazeni Tokugawa Jošinobu (*Keiki) a kníže z Fukui Macudaira Jošinaga, 7.28 jsou oba jmenováni do klíčových šógun. úřadů, faktický počátek reforem Bunkjú **7.30** knížectvím povolen neomezený nákup cizích plavidel **7** v knížectví *Čošú dochází k obratu od podpory křídla za smíření dvora a šógunátu ke xenofobnímu *hnutí za úctu k císaři (Sonnó džói) **9.13** dvořan *Iwakura Tomomi ad. jako stoupenec usmíření dvora a šógunátu dvorem potrestání domácím vězením **9.14** 4 britští obchodníci napadeni průvodem sacumského knížete, zabit Charles L. Richardson (tzv. incident u Namamugi) **10.15** šógunát oznamuje výrazné zmírnění systému střídavé služby (sankin kótai): přítomnost knížete v Edu 1x za 3 roky, manželky a děti knížete nemusely v Edu pobývat jako rukojmí **11.12** dvůr vydává rozhodnutí „zahnat barbarů“, šógunát se připojuje 12.22, záhy organizuje oddíly pěšáků

■ Společnost a kultura

1.1 Úřadem pro studium děl barbarů vydány první jap. noviny *Kanban Batabija šinbun*, od srpna 1862 přejm. na *Kanban Kaigai šinbun* **1** Kató Hirojuki píše dílo *Tonarigusa*, první výzva k převzetí západního konstituč. systému **1.22** *Fukuzawa Jukiči, Terašima Munenori aj. odplouvají jako součást poselstva do Evropy ze Šinagawy, návrat koncem 1862 **3.11** v Úřadu pro studium děl barbarů zal. obor matematiky **jaro** v Jokohamě vydáván satirický částečně kreslený časopis *The Japan Punch*, vydavatel britský kreslíř C. Wirgman, vycházel do 1887; v Jokohamě zal. týdeník *The Japan Express* (Američan Scheuer) vydáván pouze krátce; v Jokohamě první fotografické ateliéry **6.15** Úřad pro studium děl barbarů (*Banšo širabešo) přejmenován na Úřad pro studium západních děl **7** vrcholí epidemie spalniček **10** v Jokohamě počátky prodeje vařeného hovězího masa **10.15** nizoz. vojenský lékař Bauduin po dr. Pompem převzal vedení nemocnice v *Nagasaki **11.2** první šógunátní stipendisté odplouvají z Nagasaki do Nizozemí (např. budoucí admirál Enomoto Takeaki, Cuda Mamiči, Niši Amane) **11** v Jokohamě pořádány první dostihy v západ. stylu

■ **Tohoto roku** zvyšuje se podstatně tempo rozvoje Jokohamy, staví se první dřevěné budovy v západním stylu (Britové v Šinagawě); v Edu vznikl krejčovský salon pro západní oděvy (provozován Japonci); v Nagasaki zahájil působení franc. misionář B. Petitjean; v Jap. se objevily v překladu a v 10 sv. Perryho *Zápisky z expedice do Japonska* (*Narrative of the Expedition of an American Squadron to the China Seas and Japan*)